

RS Global
Journals

Scholarly Publisher
RS Global Sp. z O.O.
ISNI: 0000 0004 8495 2390

Dolna 17, Warsaw, Poland 00-773
Tel: +48 226 0 227 03
Email: editorial_office@rsglobal.pl

JOURNAL	World Science
p-ISSN	2413-1032
e-ISSN	2414-6404
PUBLISHER	RS Global Sp. z O.O., Poland
ARTICLE TITLE	ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СПОРТСМЕНІВ, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ В РІЗНИХ СКЛАДНОКООРДИНАЦІЙНИХ ВИДАХ СПОРТУ, У ТОМУ ЧИСЛІ І СИЛОВОЇ СПРЯМОВАНOSTI
AUTHOR(S)	Тарасевич Олена Анатоліївна, Канунова Людмила Володимирівна, Мулик Вячеслав Володимирович
ARTICLE INFO	Tarasevich Olena, Kanunova Lydmila, Mulyk Vyacheslav. (2021) Features of Gender Identity in Athletes Specializing in Various Complex Coordination Sports, Including Strength Orientation. World Science. 1(62). doi: 10.31435/rsglobal_ws/30012021/7413
DOI	https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30012021/7413
RECEIVED	19 November 2020
ACCEPTED	22 January 2021
PUBLISHED	27 January 2021
LICENSE	 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License .

© The author(s) 2021. This publication is an open access article.

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СПОРТСМЕНІВ, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ В РІЗНИХ СКЛАДНОКООРДИНАЦІЙНИХ ВИДАХ СПОРТУ, У ТОМУ ЧИСЛІ І СИЛОВОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Тарасевич Олена Анатоліївна, старший викладач олімпійського і професійного спорту, Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків, Україна, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6016-3608>

Канунова Людмила Володимирівна, старший викладач кафедри атлетизму та силових видів спорту, Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків, Україна, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3545-5438>

Мулик Вячеслав Володимирович, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту, Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків, Україна, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4441-1253>

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30012021/7413

ARTICLE INFO

Received: 19 November 2020

Accepted: 22 January 2021

Published: 27 January 2021

KEYWORDS

gender, difficult coordination sports, athletes, masculinity, androgyny, femininity, identity, biological sex, gender differences, gender similarity.

ABSTRACT

Purpose of this work is to determine the gender characteristics of male and female athletes involved in complex coordination sports. The study involved 237 male and female athletes. A group of complex coordination sports was considered from the point of view of their influence on the formation of gender identity and gender similarities and differences were revealed in athletes and athletes specializing in figure skating, artistic and rhythmic gymnastics, synchronized swimming, rowing slalom, archery, kettlebell lifting and other difficult coordination sports. Among young men, the ratio of masculine and androgynous was 45 and 55%, respectively; among girls, 53 and 47%; among certain sports among young men, masculine athletes were found in kettlebell lifting 53% and sports acrobatics and sports ballroom dancing 45% each, and androgynous in modern dances 80%. Among girls, masculine athletes, in total aesthetic group gymnastics is 67%, artistic gymnastics is 64%, synchronized swimming is 63% and kettlebell lifting is 61%. The similarities and differences between masculine and androgynous young men and women who specialize in complex coordination sports in relation to their personal qualities have been clarified. Personal identity is formed throughout life and sports activity is one of the factors that influences its formation. When analyzing the personal qualities of masculine and androgynous young men and masculine and androgynous women, more similarities were found between them than differences: among male athletes, the factors of rigidity - sensitivity, credulity - suspiciousness, and among female athletes, according to factors, restraint - expressiveness and self-confidence – anxiety.

Citation: Tarasevich Olena, Kanunova Lydmila, Mulyk Vyacheslav. (2021) Features of Gender Identity in Athletes Specializing in Various Complex Coordination Sports, Including Strength Orientation. *World Science*. 1(62). doi: [10.31435/rsglobal_ws/30012021/7413](https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30012021/7413)

Copyright: © 2021 Tarasevich Olena, Kanunova Lydmila, Mulyk Vyacheslav. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Проблема ідентичності особистості привертає увагу біологів, психологів, соціологів, філософів, лінгвістів та інших фахівців. Не обминули увагою це питання і фахівці в сфері спорту. Про ідентичність особистості філософи стали говорити ще за часів Аристотеля. В подальші роки цим питанням займалися Дж. Локк, Д. Юм, Ф. Шеллінг, Г. Гегель та інші. В психологію термін «ідентичність» вперше було введено американським психологом У. Джеймсом, а широкі його

розповсюдження відбулося завдяки американському психологу і психоаналітику Е.Х. Еріксону. Цікавість до такої проблеми як формування ідентичності особистості пояснюється тим, що особистість не існує сама по собі, вона є часткою навколишнього світу, з яким вона взаємодіє і пристосовується до нього на протязі всього свого життя [1-5].

За думкою дослідників, ідентичність не дана людині від народження, вона формується і підтримується у процесі його життя і залежить від багатьох чинників. Спорт є одним з цих чинників.

З соціологічної точки зору ідентичність представляє собою категорію, за допомогою якої купуються і засвоюються норми, ідеали, цінності, ролі і мораль представників тих соціальних груп, до яких належить той чи інший індивід. Різна діяльність, у тому числі й різні види спортивної діяльності впливають на формування ідентичності спортсменів, у тому числі і гендерної [6].

Слід розрізняти гендерну і статеву ідентичність, особливо в питаннях, що пов'язані зі спортом. Статева ідентичність – це біологічні особливості людини, які пов'язані з морфологічною, гонадною, гормональною статтю, за якими ми розрізняємо чоловіків і жінок. Гендерна ідентичність – це усвідомлення людиною своєї належності до певної статі та готовність дотримуватися відповідних суспільних гендерних норм. Це внутрішнє самовідчуття людини як представника того чи іншого гендеру, яке пов'язане з соціальними і культурними стереотипами про поведінку і якості представників тієї чи іншої біологічної статі. Таким чином, статеву ідентичність співвідносять з біологічною статтю, а гендерну – з соціальною статтю [9].

У багатьох людських суспільствах існує набір гендерних категорій, які можуть служити основою для формування у людини соціальної ідентичності по відношенню до інших членів суспільства. У сучасних суспільствах переважно діє бінарна гендерна система, тобто спосіб організації суспільства, при якому люди розподіляються на дві категорії: чоловіків і жінок, при цьому передбачається відповідність між приписаною при народженні статтю, гендерною ідентичністю, гендерним виразом і сексуальністю [11].

Проте у сучасній науці уявлення про обов'язковість збігу приписаної при народженні статі і внутрішнього самовідчуття людини не приймаються як аксіома, а розглядаються з точки зору різноманітності особистостей. Спортивна наука не є винятком в цьому питанні. Проблеми гендерної ідентичності в спортивній діяльності висвітлювали в своїх роботах Артамонова Т.В., Шевченко Т.А., 2008, 2009; Дамадаєва А.С., 2010, 2011, 2013; Багадірова С.К., 2014; Усольцева А.О., 2014, 2015; Коломійченко О.В., 2014, 2016; Бугаєвський К.А., 2017; Lamont-Mslls A., 1998; Lantz C.D., Schroeder P.J., 1999 та інші науковці.

Першим, хто звернув увагу на соціальні проблеми особистості в спорті був американський психолог Райнер Мартенс. У своїй книзі «Соціальна психологія і спорт» автор розглядає проблеми, теоретичні підходи і методи соціальної психології спорту як науки. Особливу увагу він приділяє таким чинникам соціалізації, як культура, соціальний статус, родина, школа, але про гендерну соціалізацію в спорті він не говорить [6, 8].

Сучасні наукові дослідження гендерної проблематики у сфері спорту почали проводитися з кінця 70-х років ХХ століття, тому що жінки активно почали освоювати суто чоловічі види спорту. Спортивні єдиноборства, ігрові види спорту (хокей, футбол, водне поло, регбі), важку атлетику та інші види спорту успішно опанували жінки, показуючи високі спортивні досягнення.

У різних видах спорту до особистості спортсменів висуваються і різні вимоги. В одних видах – від них вимагають прояву більш високого рівня агресивності, сміливості, рішучості, напористості, сили, витривалості, раціональності; у других – підвищеної артистичності, чуттєвості, експресивності, емоційності, граціозності; у третіх – прояву логічного мислення, здатності швидко орієнтуватися і приймати рішення в нестандартних ситуаціях, гарної пам'яті і т. п. Таким чином, той чи інший вид спортивної діяльності має вплив на формування гендерного типу спортсменів [5].

Більшість сучасних наукових публікацій (Клецина І.С., 1998, 2003; Іль'їн Є.П., 2003, 2010; Таран І.І., 2004; Вет, S.L., 2004; Вершиніна Д.Б., 2017; Воронова А.В., 2014, 2015, 2018; Скоморохова Н.А., 2018 та інші) присвячено особливостям гендерної психології. В даних роботах встановлено, що діяльність якою займається той чи інший індивідуум, її характер впливає та змінює структуру особистості.

Проблема формування маскуліності або фемінінності викликає багато суперечок і розбіжностей, зокрема в питанні – чи є ці особистісні компоненти вродженими чи набутими в

ході розвитку особистості (Бендас Т.В., 2006; Вороніна О.А., 2002; Вяткін Б.А., 1993; Іль'їн Є.П., 2002; Клецина І.С., 2004).

На даний час деякі дослідники (Артамонова Т.В., Шевченко Т.А., 2009; Балахнічев В.В., 2007; Врублевський Е.П., 2008; Марченко О.Ю., 2013; Цикунова Н.Г., 2003; Anshel A., 1996, 1997) та інші здійснювали спроби сформувавши гендерні типи спортсменів у різних видах спорту. Але питання про те, які види спортивної діяльності в більшій мірі сприяють формуванню у спортсменів маскулінних, фемінінних або андрогінних властивостей вивчені недостатньо [9-10].

Метою дослідження є визначення гендерних особливостей спортсменів і спортсменок, що займаються складнокоординаційними видами спорту.

Викладення основного матеріалу. Нами була розглянута група складнокоординаційних видів спорту з точки зору їх впливу на формування гендерної ідентичності і виявлення гендерної схожості і гендерних відмінностей у спортсменів і спортсменок, які спеціалізуються в спортивній гімнастиці, художній гімнастиці, естетичній груповій гімнастиці, стрибках на батуті, спортивній акробатиці, акробатичному рок-н-ролі, синхронному плаванні, стрибках у воду, фігурному катанні, спортивній аеробіці, сучасних танцях, кінному спорті, черлідінгу, спортивних бальних танцях, гирьовому спорті, стрільбі з луку, альпінізмі, веслувальному слаломі, стрибках на акробатичній доріжці, автоспорті, мотоспорті, воркауті, парусному спорті, парашутному спорті.

Використовуючи методіку С. Бем «Маскуліність / фемінінність», було виявлено соціокультурну стать спортсменів і спортсменок. В дослідженні прийняли участь 55 юнаків і 182 дівчини, які займаються різними видами спорту цієї групи.

Серед досліджуваних спостерігаємо особистостей тільки маскулінного і андрогінного гендерних типів. Спортсменок і спортсменів фемінінного типу виявлено не було (табл. 1).

Таблиця 1. Відсоткове співвідношення гендерних типів особистості серед спортсменів і спортсменок в складнокоординаційних видах спорту

Гендерний тип особистості	Біологічна стать	
	юнаки, n= 55	дівчата, n = 182
Маскуліний	45%, n = 25	53%, n = 96
Андрогінний	55%, n = 30	47%, n = 86
Фемініний	0	0

У складнокоординаційних видах спорту маскуліними є 45% юнаків, а андрогінними – 55%. У жінок цей показник: 53% - маскуліних спортсменок і 47% – андрогінних. Таким чином, у юнаків переважають особи андрогінного типу, а у дівчат – маскулінного типу. Різниця між маскуліними і андрогінними юнаками складає 10% на користь андрогінних особистостей, а між маскуліними і андрогінними дівчатами – 6% на користь дівчат маскулінного типу. Різниця між юнаками і дівчатами маскулінного типу складає 8% на користь дівчат, різниця між юнаками і дівчатами андрогінного типу – також 8%, але на користь юнаків.

Складнокоординаційні види спорту у своїй більшості є гендерно прийнятними і для чоловіків, і для жінок, крім художньої гімнастики, синхронного плавання, черлідінгу, естетичної гімнастики, якими переважно займаються дівчата. Хоча сьогодні в цих видах спорту вже можна зустріти невелику кількість представників чоловічої статі, які виступають на змаганнях міжнародного рівня, але в нашому дослідженні юнаків, які спеціалізуються в традиційно жіночих видах спорту, не було.

Більший відсоток спортсменок маскулінного типу в групі складнокоординаційних видів спорту можливо пояснити тим, що в суто жіночих видах спорту, таких як художня і естетична групові гімнастика, синхронне плавання, черлідінг, за даними нашого дослідження переважають дівчата маскулінного типу, що пояснюється особливостями взаємовідносин у суто жіночих колективах. В цих видах спорту дівчата змагаються таким чином, що на дії своїх суперниць вони відповідають заздалегідь складеними і відпрацьованими автономними діями. Також ці види спорту характеризуються суб'єктивною системою оцінювання і судді (як правило теж жінки) можуть допускати навмисні помилки. До того ж дуже велика конкуренція потребує від спортсменок максимальної зібраності, стресостійкості, віри в свої сили і т. п. Це «загартовує» представниць прекрасної статі, робить їх більш жорсткими, амбітними, рішучими, в деяких випадках навіть

агресивними, такими, що прагнуть за всяку ціну отримати більш високі бали у змаганнях. Все це не може не відбиватися на їх характері і, як наслідок, сприяє маскулізації особистості.

Юнаки, що спеціалізуються в складнокоординаційних видах спорту, є більш дипломатичними ніж дівчата, у них підвищується емоційна стійкість, вони достатньо експресивні, але в той же час мають меншу тривожність, чим спортсменки, у них високий рівень самоконтролю. Все це впливає на формування їх гендерного типу.

Також нами було виявлено відсоткове співвідношення спортсменів і спортсменок різних гендерних типів в окремих складно координаційних видах спорту з урахуванням статевої ознаки.

Були розглянуті тільки ті види спорту і спортивні дисципліни, в яких серед досліджуваних були представники і чоловічої, і жіночої статі сумарно не менше 8 осіб (сучасні танці, спортивна гімнастика, спортивна акробатика, спортивні бальні танці), а також суто жіночі види спорту (синхронне плавання, художня гімнастика, естетична груповою гімнастика, черлідінг) (табл. 2).

Таблиця 2. Відсоткове співвідношення спортсменів і спортсменок різних гендерних груп в окремих складнокоординаційних видах спорту

Вид спорту або спорт. Дисципліна	Юнаки		Дівчата	
	Маскулінні	Андрогінні	Маскулінні	Андрогінні
Сучасні танці	20%, n = 2	80%, n = 8	21%, n = 4	79%, n = 15
Спорт. Гімнастика	40%, n = 4	60%, n = 6	64%, n = 7	36%, n = 4
Спорт. Акробатика	45%, n = 5	55%, n = 6	53%, n = 9	47%, n = 8
Спорт. Бальні танці	45%, n = 5	55%, n = 6	53%, n = 10	47%, n = 9
Синхрон. Плавання	-----	-----	63%, n = 10	37%, n = 6
Худож. Гімнастика	-----	-----	61%, n = 25	39%, n = 16
Естетич. Гімнастика	-----	-----	67%, n = 10	33%, n = 5
Черлідінг	-----	-----	60%, n = 6	40%, n = 4
Гирьовий спорт	57%, n = 7	43%, n = 5	61%, n = 5	39%, n = 3

Серед спортсменів, що мають андрогінний гендерний тип, 80% займаються сучасними танцями, 60% спортивною гімнастикою, 55% спортивною акробатикою і 55% спортивними бальними танцями. Тобто можна припустити, що перелічені види спорту не сприяють формуванню у юнаків маскулінних якостей у тій мірі, яка потрібна для маскулізації особистості.

Що стосується спортсменок, то тільки у тих, хто займається сучасними танцями (79%) виявлена перевага андрогінних дівчат над маскулінними. У інших видах спорту, які були проаналізовані, зафіксована більшість маскулінних спортсменок.

Таким чином можна зробити висновок, що такі складнокоординаційні види спорту як спортивна гімнастика, спортивна акробатика, спортивні бальні танці, синхронне плавання, художня гімнастика, естетична груповою гімнастика, черлідінг формують у дівчат якості, які сприяють їх маскулізації.

Також було виявлено відсоткове співвідношення гендерних типів особистості серед спортсменів і спортсменок відносно їх спортивної кваліфікації.

Всі досліджувані були розділені на дві групи. Перша група - це спортсмени і спортсменки, які звання ЗМС, МСМК, МС і КМС, тобто кваліфіковані спортсмени. Друга група – це спортсмени-розрядники (1 і 2 спортивні розряди) або ті, хто взагалі не мають спортивного розряду.

У цьому дослідженні група складнокоординаційних видів спорту представлена спортивною гімнастикою, спортивними бальними танцями, спортивною акробатикою. В цих видах спорту досліджуваними були і дівчата, і юнаки. А також синхронним плаванням, художньою гімнастикою, естетичною груповою гімнастикою, акробатичним рок-н-ролом, спортивною аеробікою, черлідінгом і сучасними танцями. В цих видах спорту у дослідженні приймали участь тільки дівчата.

Кількість кваліфікованих дівчат у представлених видах спорту більше чим у 2 рази перевищує кількість спортсменок масових розрядів (126 кваліфікованих спортсменок і 56 спортсменок-розрядниць відповідно). Серед юнаків спостерігається рівновага між кваліфікованими спортсменами (n = 27) і спортсменами з 1 і 2 спортивними розрядами (n = 28) (табл. 3).

Серед дівчат, які мають спортивні звання ЗМС, МСМК, МС, КМС маскулінних спортсменок зафіксовано 1,3 рази більше, ніж андрогінних. Серед спортсменок-розрядниць маскулінних і андрогінних осіб виявлено майже однакову кількість, з невеликою перевагою (в 8 осіб) на користь спортсменок з андрогінним гендерним типом. Серед юнаків – кваліфікованих спортсменів маскулінного і андрогінного типів виявлено майже однаково (15 осіб і 12 осіб відповідно). Серед спортсменів масових розрядів юнаків з маскулінним типом в 1,8 менше, ніж з андрогінним (табл. 3).

Таблиця 3. Відсоткове співвідношення кваліфікованих спортсменів і спортсменок та спортсменів і спортсменок, що мають масові розряди, які відносяться до різних гендерних типів у складнокоординаційних видах спорту

Стать, гендерний тип особистості, кваліфікація	Юнаки, n = 55				Дівчата, n = 182			
	Маскулінний тип, n = 25		Андрогінний тип, n = 30		Маскулінний тип, n = 96		Андрогінний тип, n = 86	
	Квал.	Розр.	Квал.	Розр.	Квал.	Розр.	Квал.	Розр.
Група видів спорту								
Складнокоординаційні види спорту	60%, n = 15	40%, n = 10	40%, n = 12	60%, n = 18	75%, n = 72	25%, n = 24	63%, n = 54	37%, n = 32

При аналізі видів спорту, в яких спеціалізуються хлопці, виявлено, що в спортивній гімнастиці і спортивних бальних танцях серед кваліфікованих спортсменів спостерігається співвідношення 50% на 50% між особистостями з маскулінним і андрогінним гендерним типом. В спортивній акробатиці переважають хлопці маскулінного типу (рис. 1).

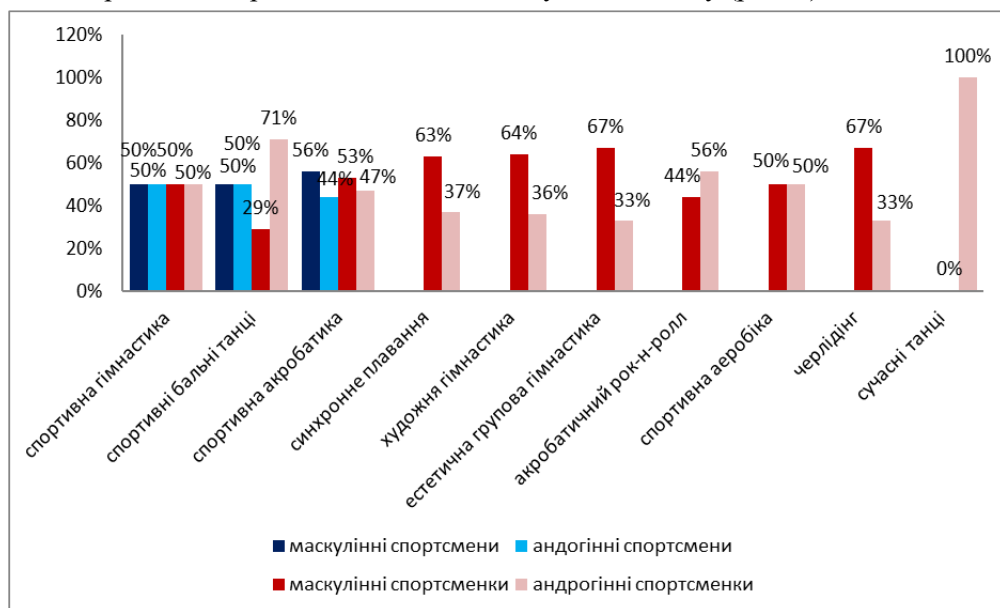

Рис. 1. Відсоткове співвідношення кваліфікованих спортсменів і спортсменок маскулінного і андрогінного гендерних типів в окремих складнокоординаційних видах спорту

Серед кваліфікованих спортсменок особистостей, що мають маскулінний гендерний тип виявлено більше в спортивній акробатиці (53%), синхронному плаванні (63%), художній гімнастиці (64%), естетичній груповій гімнастиці (67%) і черлідінгу (67%). В спортивній гімнастиці і спортивній аеробіці маскулінних і андрогінних спортсменок зафіксована рівна кількість, а в спортивних бальних танцях (71%), акробатичному рок-н-ролі (56%) і сучасних танцях (100%) більше дівчат андрогінного гендерного типу (рис. 1).

Аналізуючи відсоткове співвідношення маскулінних і андрогінних спортсменів масових розрядів встановлено, що у всіх складнокоординаційних видах спорту, в яких досліджувалися юнаки, більше особистостей з андрогінним гендерним типом, а саме, в сучасних танцях їх 80%, в спортивній гімнастиці – 75%, в спортивних бальних танцях – 57%, в спортивній акробатиці – 100% (рис. 2).

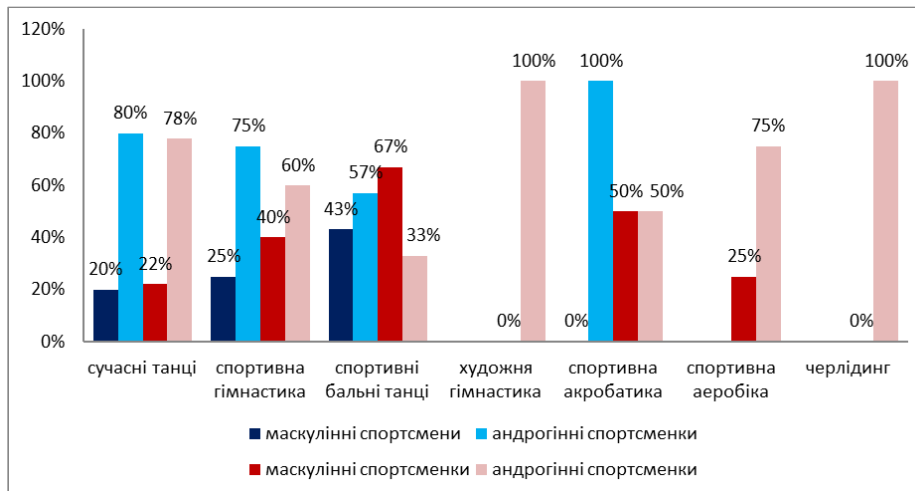

Рис. 2. Відсоткове співвідношення спортсменів і спортсменок масових розрядів маскулінного і андрогінного гендерних типів в окремих складнокоординаційних видах спорту

У спортсменок масових розрядів маскулінних осіб більше виявлено тільки в спортивних бальних танцях (67%), а в сучасних танцях (78%), спортивній гімнастиці (60%), художній гімнастиці (100%), спортивній аеробіці (75%), черлідінгу (100%) виявлено більше осіб андрогінного гендерного типу. В спортивній акробатиці співвідношення маскулінних і андрогінних спортсменок 50% на 50% (рис. 2). Таким чином, взагалі в складнокоординаційних видах спорту високий рівень підготовки у дівчат і у юнаків впливає на їх маскулінізацію.

Аналіз окремих складнокоординаційних видів спорту, якими займаються дівчата, дав змогу встановити, що кваліфікованих дівчат маскулінного гендерного типу більше, ніж маскулінних спортсменок масових розрядів в черлідінгу (67% : 0%), художній гімнастиці (64% : 0%), спортивній гімнастиці (50% : 40%), спортивній акробатиці (50% : 47%) і в спортивній аеробіці (50% : 25%), в таких видах спорту як синхронне плавання і групова естетична гімнастика спортсменки масових розрядів взагалі не брали участь у дослідженні. Кваліфікованих спортсменок, що мають андрогінний гендерний тип, виявили більше в порівнянні зі спортсменками невисокої кваліфікації в спортивних бальних танцях (71% : 33%) і в сучасних танцях (100% : 78%) (рис. 3).

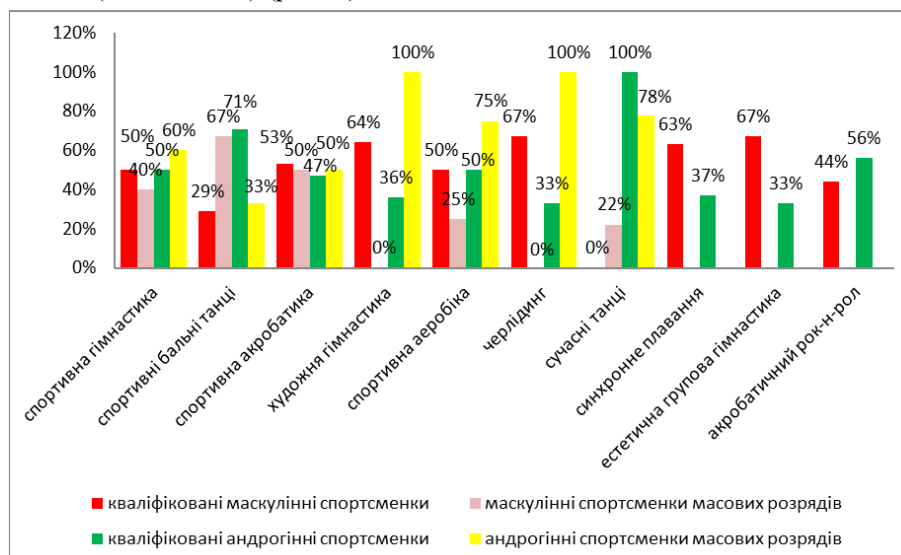

Рис. 3. Відсоткове співвідношення маскулінних і андрогінних кваліфікованих спортсменок і спортсменок масових розрядів в окремих складнокоординаційних видах спорту

Кваліфікованих спортсменів маскулінного типу більше за спортсменів 1 і 2 розрядів в спортивній акробатиці (56% : 0%), спортивній гімнастиці (50% : 25%) і в спортивних бальних танцях (50% : 43%). Більшості андрогінних спортсменів високої кваліфікації не виявлено в жодному з видів спорту, що були представлені в дослідженні (рис. 4).

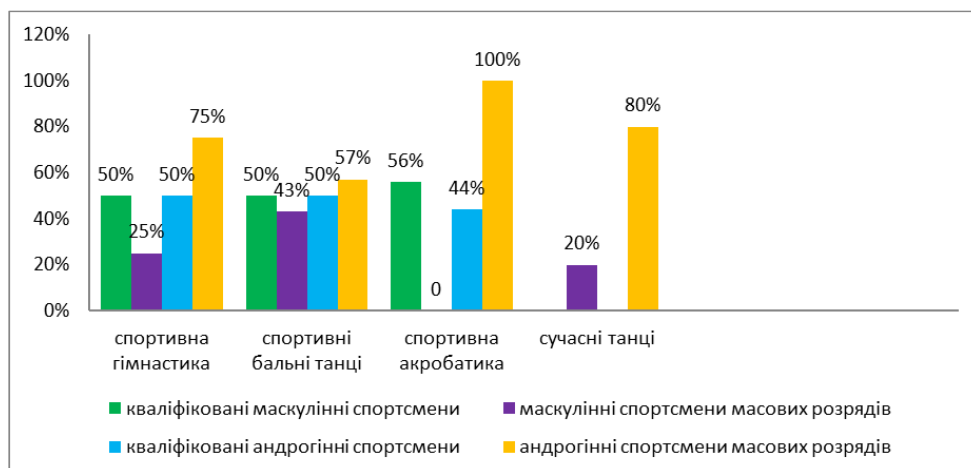

Рис. 4. Відсоткове співвідношення маскулінних і андрогінних кваліфікованих спортсменів і спортсменів масових розрядів в окремих складнокоординаційних видах спорту

Таким чином, в переважній більшості проаналізованих складнокоординаційних видів спорту у дівчат зафіксовано більшу кількість кваліфікованих спортсменок маскулінного гендерного типу, чим маскулінних спортсменок масових розрядів, у дівчат андрогінного типу навпаки – в переважній більшості видів спорту виявлено більше спортсменок, що мають масові розряди. У юнаків спостерігається аналогічна картина. Отже, можна зробити висновок, що в складнокоординаційних видах спорту і у дівчат, і у юнаків висока спортивна кваліфікація сприяє маскулізації спортсменок і спортсменів.

Використовуючи методику С. Бем «Маскулінність / фемінінність», що діагностує психологічну стать і виявляє ступінь андрогінності, маскулінності і фемінінності особистості і 16-факторний опитувальник Кеттелла, з'ясували схожість і відмінності маскулінних і андрогінних юнаків і дівчат, що спеціалізуються в складнокоординаційних видах спорту відносно їх особистісних якостей (табл. 4 і табл. 5).

Таблиця 4. Середні показники особистісних якостей спортсменів, які спеціалізуються в складнокоординаційних видах спорту з урахуванням гендерного типу особистості, $x \pm m$, умовні одиниці

Особистісні якості	Маскулінні юнаки n1 = 25	Андрогінні юнаки n2 = 30	t	p
	$x1 \pm m1$	$x2 \pm m2$		
Замкнутість - товарищескість (A)	8,16 ± 0,56	9,03 ± 0,60	1,06	> 0,05
Загальний рівень інтелекту (B)	4,44 ± 0,18	4,53 ± 0,20	2,31	< 0,05
Емоційна нестійкість – емоційна стійкість (C)	7,76 ± 0,41	7,27 ± 0,40	1,73	> 0,05
Підпорядкованість – домінантність (E)	7,20 ± 0,36	6,87 ± 0,35	0,72	> 0,05
Стриманість – експресивність (F)	5,68 ± 0,22	5,80 ± 0,24	2,28	< 0,05
Сприйнятливості до почуттів – висока нормативність поведінки (G)	8,48 ± 0,30	8,60 ± 0,32	2,07	< 0,05
Боязкість – сміливість (H)	8,44 ± 0,38	7,63 ± 0,40	0,11	> 0,05
Жорсткість – чутливість (I)	5,80 ± 0,21	6,67 ± 0,23	2,81	> 0,05
Довірливість – підозрілість (L)	6,08 ± 0,23	5,20 ± 0,18	3,14	< 0,05
Практичність – розвинена уява (M)	6,24 ± 0,19	6,20 ± 0,24	2,67	< 0,05
Прямолінійність – дипломатичність (N)	5,96 ± 0,21	4,67 ± 0,20	1,29	> 0,05
Впевненість у собі – тривожність (O)	5,88 ± 0,28	5,50 ± 0,27	0,63	> 0,05
Консерватизм – радикалізм (Q1)	6,96 ± 0,24	6,83 ± 0,22	2,82	< 0,05
Конформізм – нонконформізм (Q2)	5,92 ± 0,24	5,30 ± 0,23	0,47	> 0,05
Низький самоконтроль – високий самоконтроль (Q3)	7,32 ± 0,30	6,57 ± 0,29	0,38	> 0,05
Розслабленість – напруженість (Q4)	4,24 ± 0,18	4,70 ± 0,19	0,11	> 0,05
Адекватність самооцінки (MD)	7,08 ± 0,39	7,07 ± 0,30	2,12	< 0,05

Таблиця 5. Середні показники особистісних якостей спортсменок, які спеціалізуються в складнокоординаційних видах спорту з урахуванням гендерного типу особистості, $x \pm m$, умовні одиниці

Особистісні якості	Маскулінні дівчата n1 = 25	Андрогінні дівчата n2 = 9	t	p
	$x1 \pm m1$	$x2 \pm m2$		
Замкнутість - товарищескість (A)	8,59 ± 0,51	7,88 ± 0,52	0,97	> 0,05
Загальний рівень інтелекту (B)	4,63 ± 0,20	4,73 ± 0,21	3,13	< 0,01
Емоційна нестійкість – емоційна стійкість (C)	7,07 ± 0,36	7,03 ± 0,40	0,07	> 0,05
Підпорядкованість – домінантність (E)	7,19 ± 0,37	6,76 ± 0,35	0,51	> 0,05
Стриманість – експресивність (F)	6,15 ± 0,22	5,27 ± 0,20	2,93	> 0,01
Сприйнятливості до почуттів – висока нормативність поведінки (G)	8,77 ± 0,41	8,35 ± 0,40	0,70	> 0,05
Боязкість – сміливість (H)	8,27 ± 0,42	7,59 ± 0,39	1,61	> 0,05
Жорсткість – чутливість (I)	7,55 ± 0,33	6,56 ± 0,34	2,81	< 0,05
Довірливість – підозрілість (L)	5,86 ± 0,21	5,78 ± 0,20	2,69	< 0,05
Практичність – розвинена уява (M)	6,68 ± 0,23	6,50 ± 0,22	2,59	< 0,05
Прямолінійність – дипломатичність (N)	4,84 ± 0,30	5,33 ± 0,32	1,11	> 0,05
Впевненість у собі – тривожність (O)	7,32 ± 0,26	7,48 ± 0,32	2,34	< 0,05
Консерватизм – радикалізм (Q1)	6,99 ± 0,34	6,56 ± 0,32	0,80	> 0,05
Конформізм – нонконформізм (Q2)	4,80 ± 0,18	5,38 ± 0,30	1,42	> 0,05
Низький самоконтроль – високий самоконтроль (Q3)	6,74 ± 0,35	6,62 ± 0,34	0,37	> 0,05
Розслабленість – напруженість (Q4)	6,01 ± 0,24	6,12 ± 0,25	3,24	< 0,01
Адекватність самооцінки (MD)	7,00 ± 0,42	6,73 ± 0,38	0,46	> 0,05

Встановлено, що відмінності якостей особистості між маскулінними і андрогінними юнаками спостерігаються тільки за чинниками «жорсткість – чутливість» емоційно-вольової сфери і «довірливість – підозрілість» комунікативної сфери.

За чинником «жорсткість – чутливість» у андрогінних юнаків – середні показники ($6,67 \pm 1,81$) ($t = 2,01$; $p < 0,05$), а у маскулінних юнаків – низькі ($5,80 \pm 1,66$) ($t = 2,01$; $p < 0,05$). Андрогінним особистостям з середніми показниками цього чинника притаманні багатство емоційних переживань, чутливість, вразливість, схильність до романтизму, художнє сприйняття світу, артистичність, розвинені естетичні інтереси, вміння співпереживати і розуміти інших. Маскулінні спортсмени характеризуються як суворі, самовпевнені, розсудливі, несентиментальні, практичні, логічні, раціональні. Іноді їм притаманна деяка жорсткість по відношенню до оточуючих.

За чинником «довірливість – підозрілість» у маскулінних спортсменів спостерігаються високі показники ($6,08 \pm 1,66$) ($t = 2,01$; $p < 0,05$), а у андрогінних – середні ($5,20 \pm 1,66$) ($t = 2,01$; $p < 0,05$). Високі показники характеризують спортсменів як обережних, егоцентричних, насторожених по відношенню до людей, дратівливих, схильних до ревнощів і таких, що прагнуть покласти відповідальність за свої помилки на оточуючих. Вони незалежні в соціальній поведінці. Середні показники свідчать про відкритість, лагідність, терпимість, поступливість, свобода від задрощів, але таким спортсменам може бути притаманне почуття власної незначності.

За всіма іншими чинниками не виявлено суттєвої різниці між спортсменами маскулінного і андрогінного гендерних типів. А найбільша схожість між ними встановлена за чинниками «загальний рівень інтелекту», «стриманість – експресивність», «сприйнятливості до почуттів – висока нормативність поведінки», «практичність – розвинена уява», «консерватизм – радикалізм», «адекватність самооцінки».

Відмінності якостей особистості у спортсменок маскулінного і андрогінного типу визначено за чинниками «стриманість – експресивність» комунікативного блоку і «впевненість у собі – тривожність» емоційно-вольового блоку.

За чинником «стриманість – експресивність» високі показники спостерігаються у маскулінних дівчат ($6,15 \pm 2,02$) ($t = 1,97$; $p < 0,05$), а середні – у андрогінних ($5,27 \pm 2,18$) ($t = 1,97$;

$p < 0,05$). Високі показники характеризують маскулінних дівчат як життєрадісних, імпульсивних, безпечних, безрозсудливих у виборі партнерів по спілкуванню, захоплених, експресивних, експансивних, для них важливими є соціальні контакти і динамічність спілкування, що передбачає емоційне лідерство в групах. При середніх показниках даного чинника андрогінним спортсменкам притаманні обережність, розсудливість, схильність до заклопотаності, занепокоєння про майбутнє, стриманість у прояві емоцій і песимістичне сприйняття дійсності.

У дівчат маскуліного типу за чинником «впевненість у собі – тривожність» виявлено вищий показник ($7,32 \pm 2,37$) ($t = 1,97$; $p < 0,05$) в порівнянні з дівчатами андрогінного типу ($6,48 \pm 2,28$) ($t = 1,97$; $p < 0,05$). Високі показники цього чинника у маскулінних дівчат характеризують їх як невпевнених у собі, вразливих, стурбованих, чутливих до схвалення оточуючих, у них часто бувають перепади настрою. У дівчат з андрогінним гендерним типом зафіксовані середні показники, які свідчать, що спортсменки є життєрадісними, безтурботними, холоднокровними, спокійними, небоязкі, впевненими у собі і у своїх силах, у них відсутнє почуття провини.

Найбільша схожість встановлена між маскуліними і андрогінними спортсменками за чинниками «загальний рівень інтелекту», «емоційна нестійкість – емоційна стійкість», «жорсткість – чутливість», «довірливість – підозрілість», «практичність – розвинена уява», «розслабленість – напруженість».

Більш повне уявлення про особливості гендерної ідентифікації спортсменів і спортсменок у складнокоординаційних видах спорту надає аналіз індексу маскулінності / фемінінності особистості (IS), який був розрахований при використанні методики С. Бем (табл. 6).

Таблиця 6. Середні показники індексу «маскулінності / фемінінності» у спортсменів і спортсменок в залежності від біологічної статі, гендерного типу і класифікаційних груп видів спорту

Групи видів спорту і спортивних дисциплін	IS – індекс «Маскулінність / фемінінність»					
	Гендерний тип особистості					
	Юнаки, n = 55		Всі юнаки	Дівчата, n = 182		Всі дівчата
	Маскулінні	Андрогінні		Маскулінні	Андрогінні	
Складнокоординаційні види	-1,39 n = 25	-0,69 n = 30	-1,00 n = 55	-1,26 n = 96	-0,67 n = 86	-0,98 n = 182

Такі індекси показника «маскулінність / фемінінність» дозволяють надати складнокоординаційним видам спорту і спортивним дисциплінам статус маскулінних. Це ще раз доводить, чому спорт розглядається як маскуліний вид діяльності і для чоловіків, і для жінок, і що така діяльність істотно впливає на формування їх соціокультурної статі.

Висновки.

1. Ідентичність особистості формується протягом всього життя і спортивна діяльність є одним із чинників, який впливає на її формування.

2. Встановлено відсоткове співвідношення гендерних типів особистості серед досліджуваних спортсменів і спортсменок, що займаються складнокоординаційними видами спорту. виявлено особистостей маскуліного і андрогінного гендерних типів. Так, маскуліному типу відповідають 55% юнаків та 56% дівчат, а андрогінному 45% юнаків і 44% дівчат. Спортсменів і спортсменок з фемінінним гендерним статусом не виявлено, що свідчить про особливості спортивної діяльності, яка впливає на формування особистості людини. Серед окремих видів спорту у юнаків найбільший відсоток маскуліних спортсменів визначено в гирьовому спорті 53%, в спортивній акробатиці та спортивних бальних танцях по (45%); андрогінних – в сучасних танцях (80%), у дівчат спортсменок маскуліного гендерного типу найбільше в естетичній груповій гімнастиці (67%), а андрогінних - в сучасних танцях (79%).

3. Визначено співвідношення кваліфікованих спортсменів та спортсменок різних видів підготовленості з урахуванням гендерного типу особистості.

Кваліфіковані спортсмени маскуліного типу складають 60%, а спортсменів масових розрядів – 40%, до андрогінного типу відноситься 40 % кваліфікованих спортсменів та 60% спортсменів масових розрядів.

Кваліфікованих спортсменок маскуліного типу складають 75%, а спортсменок масових розрядів – 25%, до андрогінного типу відноситься 63% кваліфікованих спортсменок та 37% спортсменок масових розрядів.

4. Серед окремих складнокоординаційних видів спорту найбільша кількість маскуліних спортсменів зафіксовано в спортивній акробатиці 56%, а спортсменок в естетичній груповій гімнастиці і черлідінгу по 67%. Що до спортсменів та спортсменок масових розрядів, то маскуліний гендерний тип в своїй більшості виявлено в спортивних бальних танцях, а андрогінних у юнаків в спортивній акробатиці, а у дівчат у художній гімнастиці і черлідінгу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артамонова Т.В., Шевченко Т.А. (2009), *Гендерная идентификация в спорте. Монография*; Волгоград: ФГОУ ВПО «ВГАФК», 236 с.
2. Багадирова С.К. (2014), «Формирование гендерной идентичности в условиях профессионализации личности в спорте». *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология. № 2*. С. 114 – 118.
3. Берн Ш. (2007), *Гендерная психология. Законы мужского и женского поведения*. СПб.: Прайм-Еврознак, 320 с.
4. Босенко Ю.М., Харитоновна И.В., Роспопова А.С., Стоянова Ж.А. (2018), «Гендерные особенности личностных свойств спортсменов, занимающихся тяжёлой атлетикой». *Вестник Костромского государственного университета. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика. № 24 (4)*. С. 266 – 270.
5. Бугаевский К.А. (2017), «Изучение показателей гендерной идентификации у девушек-спортсменок». *Актуальные научные исследования в современном мире. № 29*. С. 144 – 153.
6. Гальчук Д.С. (2017), «Понятие «идентичность личности». *Вестник Бурятского государственного университета. Педагогика. Филология. Философия. Вып. 5*. С. 44 – 51.
7. Джурмий Д.И. (2015), «Особенности гендерной идентификации в спортивной деятельности». *Проблемы совершенствования физической культуры, спорта и олимпизма. № 1-1*. С. 169 – 174.
8. Ильин Е.П. (2003), *Дифференциальная психология мужчины и женщины*. СПб.: Питер, 544 с.
9. Тарасевич Е.А. (2016) «Гендерные отличия спортсменов в различных классификационных группах видов спорта и спортивных дисциплин». *Слобожанський науково-спортивний вісник. № 2 (52)*. С. 117 – 120.
10. Тарасевич О.А., Камаєв О.І. (2019), «Особливості гендерних відмінностей у спортсменів, що займаються спортивними єдиноборствами». *Єдиноборства. Харків: ХДАФК. № 4 (14)*. С.117 – 126.
11. Bem S.L. (1979), Theory and measurement of androgyny. *Journal of Personal and Social Psychology*. V. 37. P. 1047 – 1054.